

Acte d'inauguració
Museu Marítim de Barcelona
17 de desembre de 2013

VII Congrés d'Història Moderna
de Catalunya
*Catalunya, entre la guerra
i la pau: 1713, 1813*

XAVIER GIL

Director del Departament d'Història Moderna
Universitat de Barcelona

Sr. Roger Marcet, director general del Consorci de les Drassanes Reials i Museu Marítim de Barcelona; Sr. Roberto Fernández, rector magnífic de la Universitat de Lleida; Sra. Maria Àngels Pérez Samper, presidenta de la Fundación Española de Historia Moderna, col·legues, congressistes, senyores i senyors,

En compliment de la periodicitat quinquennal establerta, un nou Congrés d'Història Moderna de Catalunya, el VII, organitzat pel Departament d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona que m'honoro a dirigir, obre les seves portes i acull, com en edicions anteriors, un nombrós grup d'investigadors i estudiants. En aquesta sessió inaugural, els acull en el Museu Marítim de Barcelona, l'hospitalitat del qual vull agrair en la persona del seu director general, el Sr. Roger Marcet. La remarcable significació del Museu Marítim, com a entitat i com a edifici, s'ha vist reforçada per la important campanya de restauració i d'excavacions arqueològiques, culminada recentment, que ha

revelat que parts importants d'aquestes naus van ser aixecades més tard del que fins ara pensàvem, a finals del segle XVI i ben entrat el segle XVII. Això fa que aquella època, convencionalment ubicada en l'edat moderna —període de la nostra especialitat—, hagi adquirit una fesomia tota nova i que, de retruc, trobem en aquests resultats, tan notables, un exemple i un estímul per a la feina d'investigació, rigorosa i perseverant.

D'altra banda, el fet que aquest acte d'inauguració tingui lloc aquí significa una col·laboració que se suma a la participació de la nostra Facultat de Geografia i Història en l'Observatori Permanent d'Història i Cultura Marítima de la Mediterrània, impulsat per aquest Museu Marítim. Bons auspicis, doncs, per a seguir estrenyent les nostres relacions.

El tema d'aquesta setena edició és «Catalunya, entre la guerra i la pau: 1713, 1813». La raó d'haver-lo escollit respon als criteris observats des del primer congrés, celebrat en un 1984 que ja comença a semblar una mica llunyà. Si aquell, per ser el primer, va cobrir una temàtica ben ampla, «Catalunya a l'edat moderna», a partir d'aleshores, tal com els més veterans entre els presents recordaran, els propòsits perseguits han estat varis i complementaris: d'una banda, impulsar la investigació sobre alguns temes que, en un moment determinat, es trobaven poc atesos per part dels estudiosos. Tals van ser els casos del tercer congrés, sobre «Les institucions catalanes dels segles XVI i XVII», en un moment en què era el segle XVIII el que atreia bona part de l'atenció; i del cinquè, «La societat catalana: conflictes, identitats, representacions», que, entre altres qüestions, va voler fer-se ressò de la tendència que s'estava imposant d'entendre els factors socials també des del prisma cultural. D'altra banda, subratllar centenaris de determinats fets, com va ser el segon, «Catalunya a l'època de Carles III», amb motiu dels dos-cents anys de la mort de Carles III, el regnat del qual va afavorir un notable dinamisme català i espanyol. I en tercer lloc, obrir determinades perspectives analítiques. Així, el quart congrés, «Catalunya i Europa a l'edat moderna», va fomentar l'estudi de les relacions entre l'una i l'altra i va promoure l'aplicació de la mirada comparativa, sempre necessària; i el sisè, «La Catalunya diversa», de 2008, va indagar en els factors de diver-

sitat en el si de la societat catalana moderna, presents en molts terrenys, des dels econòmics fins als polítics i lingüístics.

El tema neix d'una consideració doble. En primer lloc, els centenaris de 1713 i 1813. La força dels centenaris, amb els seus pros i els seus contres, està admesa en la pràctica historiogràfica internacional. Són diversos els congressos, trobades acadèmiques i exposicions celebrats sobre la Pau d'Utrecht de 1713 i sobre el 1813, com ara unes jornades recents sobre el setge i la destrucció de Sant Sebastià i sobre la batalla de Leipzig, en la qual Napoleó va patir una severa derrota. A més, ambdues dates ofereixen una singular coincidència: la firma de les paus d'Utrecht, acabada de mencionar, que va posar fi a la Guerra de Successió a la Corona espanyola, i la de Valençay, que va cloure la del Francès, guerra d'independència d'Espanya enfront de l'Imperi napoleònic. En ambdues conjuntures, la societat catalana es va veure immersa en conteses de gran abast, complexitat i duració, en les quals es dirimia l'hegemonia continental: lluites internacionals que van arrossegar Espanya i Catalunya en conflictes en els quals, sobretot en el cas de la Guerra de Successió, van haver-hi també clars elements de guerra civil entre espanyols i entre catalans. Situar la Catalunya de 1713 i la de 1813 explícitament en el seu context internacional ha d'ajudar a la correcta apreciació de les seves característiques respectives.

I, en nova coincidència, d'ambdues paus i de les seqüeles bèl·liques que encara van restar (l'expugnació de Barcelona el 1714 i l'episodi militar a Tolosa de Llenguadoc el 1814), van néixer uns canvis polítics i institucionals igualment d'una gran transcendència i prou coneguts: la Nova Planta a Catalunya i als restants regnes de la Corona d'Aragó i la Constitució de Cadis i la fi de l'Antic Règim a tot Espanya. Eren unes noves situacions politicoinstitucionals en què, a més, es van produir importants processos de canvi social i transformacions econòmiques. Així doncs, el tema del congrés és «Catalunya, entre la guerra i la pau», però també «Catalunya, de la guerra a la pau», en una conjuntura i en l'altra.

Si la primera consideració és, doncs, d'ordre temàtic, la segona és d'ordre historiogràfic i analític. En dirigir l'atenció a dues etapes, el

Congrés convida a una mirada comparativa, cronològicament comparativa. Cada comunicant i cada estudiós s'ocupa del seu tema, naturalment, però el marc temàtic de conjunt convida —així ho esperem— a no perdre de vista l'altre moment de grans transformacions sociopolítiques, de manera que els elements de canvi i de continuïtat en un moment i en l'altre puguin ser avaluats en les seves justes proporcions. Al mateix temps, això ha d'ajudar a no focalitzar excessivament l'atenció en un episodi històric únic, amb el risc potencial de caure en un contrast massa accentuat entre l'abans i el després si hom es limita a una etapa relativament curta.

Bona part de les comunicacions presentades tracten dels anys al voltant de 1713, més que no pas de l'etapa de 1813. Amb això ja hi comptàvem, atès que no són gaires els historiadors de l'edat moderna que s'ocupen del període posterior al regnat de Carles IV i s'endinsen en els anys de les guerres napoleòniques. I podem dir, amb satisfacció, que els millors especialistes sobre la Catalunya d'aquells anys són presents al Congrés com a ponents i comunicants. D'altra banda, també hi ha aportacions que apliquen una mirada expressament comparativa entre una data i l'altra al seu tema d'estudi respectiu.

Amb els dos plantejaments exposats, estem segurs que aquest VII Congrés d'Història Moderna de Catalunya recollirà una nova fornada de treballs i investigacions, i confiem que siguin exposats en un clima obert i plural, com escau a tot simposi i trobada que es pretenguin acadèmics. No serà sobrer recordar que és la concurrència d'opinions i de sensibilitats la que vivifica la recerca, la qual progressa amb la pluralitat de veus i de llengües.

Pluralidad de voces y de lenguas, en efecto. Esta invocación, analítica y científica, constituye también una apelación a la colaboración y una celebración de la amistad. En nombre del Departament d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona y en el mío propio, expreso una cordial bienvenida a los colegas que han acudido a la llamada de este congreso desde otras universidades, como conferenciantes en este acto de inauguración y en el de clausura, como ponentes, comunicantes o presidentes de mesa. Además de nuestros distinguidos conferen-

ciantes en este acto de inauguración y en el de clausura, procedentes de la École des Hautes Études en Sciences Sociales de París y de la Università degli Studi di Bologna, respectivamente, contamos con congresistas de las universidades de Almería, Autònoma de Barcelona, Cantabria, Complutense de Madrid, Extremadura, Girona, Illes Balears, Lleida, Pompeu Fabra, Rovira i Virgili, València, Vic y Zaragoza, sin olvidar, por supuesto, a los profesores de institutos de bachillerato ni a los investigadores independientes, quienes desarrollan su trabajo en situaciones laborales no siempre propicias a las exigencias de tiempo y de continuidad propias de toda investigación.

Pluralidad de voces y pluralidad de enfoques según varias disciplinas. También en línea con lo practicado en congresos anteriores, nos place contar con aportaciones de historiadores del derecho, de la economía, del arte, de la cartografía y de la música. Confiamos, ya está dicho, en que esta concurrencia de sensibilidades, voces y disciplinas hagan fructíferas —en términos tanto científicos como personales— estas jornadas que hoy empiezan. Y publicadas las actas del Congreso oportunamente en *Pedralbes*, la revista de nuestro departamento, confiamos asimismo en que ésta siga siendo, merced a sus números ordinarios y a los que recogen las actas de los sucesivos congresos, la revista que más citas recaba entre las revistas catalanas de Historia Moderna y una de las más citadas en la producción historiográfica española sobre la Edad Moderna. En la medida en que esto sea así, se deberá a la calidad de las ponencias y comunicaciones que aquí van a presentarse. Cumple, pues, extender nuestro agradecimiento a todos los autores por su valiosa participación.

Moltes gràcies, doncs, a tots els autors i a tots els congressistes pel seu interès. El Departament d'Història Moderna expressa igualment el seu reconeixement i agraïment a les diverses entitats que han col·laborat en la preparació del Congrés: Facultat de Geografia i Història, Vicerectorat de Relacions Institucionals i Cultura, Museu Marítim de Barcelona, Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, Fundació Noguera, Diputació de Barcelona, Paeria de Cervera, Museu Comarcal de Cervera i Societat Ferran Sor de Barcelona. En l'apartat del material gràfic,

ens plau haver comptat, una vegada més, amb la col·laboració del Departament de Disseny i Imatge de la Facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona i, en particular, dels seus professors Drs. Enric Tormo i Oriol Moret, que han encarregat el cartell del Congrés als seus estudiants. Seleccionat d'entre catorze propostes i obra dels estudiants Marc Grau Estruch, Pedro Eurrutia Hernández i Pol Vila Tort, el cartell està inspirat en la lletra de documents notariais del segle XVIII, conservats a l'Arxiu de Protocols. Gràcies igualment a Publicacions i Edicions de la Universitat per la seva diligència. Gràcies als voluntaris, els quals aporten dedicació i entusiasme en diverses funcions. I gràcies a tots els congressistes, a tots vostès, pel seu interès, la seva assistència i la seva participació. Resta inaugurat el VII Congrés d'Història Moderna de Catalunya.